

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗУМІННЯ ПСИХОМОТОРНОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТА

Shynkariuk A.I. Theoretical and methodological basis of understanding the psychomotor activity of the subject / A.I. Shynkariuk // Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 25. – Kamianets-Podilsky: Aksioma, 2014. – P. 652-662.

А.І. Шинкарюк. Теоретико-методологічні засади розуміння психомоторної активності суб'єкта. У статті констатовано, що загальні якості матерії – рух і відображення реалізуються у взаємодії, а їх розвиток створив умови для психічного відображення. Підкреслено, що універсальність рухів одухотвореного тіла повинна бути покладена в основу психологічного вивчення природи психіки, а психічна діяльність є вищим проявом психічної активності, яка в своєму розвитку як форма відображення і саморегуляції приходить на зміну біологічній формі. Моторика визнається тим містком, який поєднує матеріальне та ідеальне, об'єктивний світ і суб'єктивну психіку, нервово-фізіологічне і психічне.

Здійснено аналіз взаємовпливу еволюції моторних можливостей і активності психіки в філо-, онто- і патогенезі суб'єкта як теоретико-методологічної основи розуміння психомоторної активності людини. Запропоновані теоретико-експериментальні підходи до вивчення проблеми взаємовпливу моторики і психіки в структурі рівнів побудови рухів. Обґрунтовано нероздільну єдність моторних, пізнавальних і емоційних виявів психіки дитини. Доведено, що в діях породжується психіка, зливаються чуттєві враження, що є внутрішніми та ініціюють активність, і чуттєві враження, що породжуються зовнішніми впливами.

Головним показником здатності керування власними діями визнається спроможність розрізнити, диференціювати мінімальні зміни кінематичних і динамічних характеристик рухів на основі орієнтувально-пошукової активності. Висвітлено, що за умов ненормативного розвитку зменшується інтенційна та процесуальна активність суб'єкта. Проте, ненормативний розвиток тільки утруднює психомоторну активність людини в структурі рівнів побудови рухів, а не спростовує принцип її саморозгортання та самотворення.

Ключові слова: активність, психомоторика, рівні побудови рухів, відображення, психіка, суб'єкт.

А.И. Шинкарьук. Теоретико-методологические основы понимания психомоторной активности субъекта. В статье констатировано, что общие качества материи – движение и отражение реализуются во взаимодействии, а их развитие создало условия для психического отражения. Подчёркнуто, что универсальность движений одушевленного тела должна быть положена в основу психологического изучения природы психики, а психическая деятельность является высшим проявлением психической активности, которая в своем развитии как форма отражения и саморегуляции приходит на смену биологической форме. Моторика признаётся тем мостиком, который объединяет материальное и идеальное, объективный мир и субъективную психику, нервно-физиологическое и психическое.

Осуществлён анализ взаимовлияния эволюции моторных возможностей и активности психики в фило-, онто- и патогенезе субъекта как теоретико-методологической основы понимания психомоторной активности человека. Предложены теоретико-экспериментальные подходы к изучению проблемы взаимовлияния моторики и психики в структуре уровней построения движений. Обосновано нераздельное единство моторных, познавательных и эмоциональных проявлений психики ребенка. Доказано, что в действиях порождается психика, сливаются чувственные впечатления, что являются внутренними и инициируют активность, и чувственные впечатления, порождаемые внешними воздействиями.

Главным показателем способности управления собственными действиями признаётся способность различать, дифференцировать минимальные изменения кинематических и динамических характеристик движений на основе ориентировочно-поисковой активности. Освещено, что в условиях ненормативного развития уменьшается интенциальная и процессуальная активность субъекта. Однако, ненормативное развитие только затрудняет психомоторную активность человека в структуре уровней построения движений, а не опровергает принципа её саморазвёртывания и самосозидания.

Ключевые слова: активность, психомоторика, уровни построения движений, отражение, психика, субъект.

Постановка проблеми. Моторика і психіка – різні сторони активності людини. У співвідношенні моторики і психіки, як і в основній психофізичній проблемі, науковці вбачають то їх паралельне існування, то їх монізм, який теж розуміється по-різному [15]. Водночас сам факт взаємовпливу психіки і моторики визнається більшістю психологів і потребує спеціального дослідження, будучи актуальним питанням загальної психології [4; 7; 9; 10]. У цьому взаємовпливі об'єктивується активність психіки [14]. У психомоторних проявах встановлюється реальний зв'язок людини з навколишнім світом і здійснюється його перетворення [5;

14]. В рухах, діях, діяльностях і вчинках проявляється особистість [6; 11]. Водночас потребують подальшої розробки теретико-експериментальні підходи до вивчення проблеми взаємовпливу моторики і психіки в структурі рівнів побудови рухів.

Мета статті – охарактеризувати єдність розвитку моторики і активності психіки в філо-, онто- та патогенезі людини як теоретико-методологічної основи розуміння психомоторної активності суб'єкта і рівні побудови рухів.

Вивчення витоків взаємозв'язків моторики і психіки дає підстави констатувати, що рух є способом існування матерії, що має безкінечну кількість динамічних форм своєї структурної організації, кожна з яких нерозривно пов'язана зі спроможністю до саморозвитку і характеризується багаточисельними якостями та взаємодіями. Взаємодія виступає універсальною формою руху і є процесом взаємовпливу речовин і полів, кожній з яких притаманна своя якісна визначеність. М'язовий рух (моторика) забезпечує внутрішнім органам і системам виконання їх функцій та переміщення тіла і його ланок у просторі, за допомогою яких живі істоти взаємодіють із навколишнім середовищем, а для людини – це не тільки природа, але й соціум.

В процесі взаємодії реалізується відображення як загальна якість матерії, а її розвиток, який характеризується ускладненням організації та руху, створив умови для психічного відображення. Саме поняття «відображення» О.М. Леонт'єв [8] вважає ключовим для теоретичної психології, що визначає проведення психологічних досліджень розвитку та функціонування моторики і психіки на засадах їх взаємовпливів.

Так, В.В. Давидов і В.П. Зінченко [3] підкреслюють, що поняття про детермінацію за метою і поняття про універсальність рухів одухотвореного тіла, що будуються за формою інших тіл, повинно бути покладене в основу психологічного вивчення природи психіки. Водночас буде помилкою визначати «психічну діяльність» як «моторну діяльність», рухи, як і мозок, виступають умовами виникнення розвитку і функціонування психіки. На думку С.Л. Рубінштейна, любить і ненавидить, пізнає і змінює світ не мозок, а людина [12]. Такої ж думки дотримується В.О. Татенко, який вважає, що психічна діяльність має свою власну природу, свої закономірності, і є вищим проявом психічної активності, яка в своєму генезисі як форма відображення і саморегуляції «знімає», діалектично «заперечує» біологічну форму, приходять їй на зміну [13]. Моторика ж, на нашу думку, є тим містком, який поєднує матеріальне та ідеальне,

об'єктивний світ і суб'єктивну психіку, нервово-фізіологічне і психічне.

На особливу увагу заслуговує те, що М.О. Бернштейн [1; 2], досліджуючи нервово-фізіологічні механізми керування рухами, прийшов до висновку, що їх доцільно розглядати відповідно до задіяних рівнів нервової системи, які надбудовувались у філогенезі та дозволяли живим істотам вирішувати нові класи психомоторних завдань (рубро-спинальний рівень палеокінетичних регуляцій А – збереження пози; таламо-палідарний рівень стандартних рухів і штампів В – узгодження роботи десятків і сотень м'язів у «схемі тіла»; пірамідно-стріарний рівень просторового поля С – узгодження рухів із зовнішнім простором; тім'яно-премоторний рівень предметних дій та смислових ланцюгів D – виконання предметних дій; найвищий кортикальний рівень E – виконання дій письма).

Аналіз взаємовпливу еволюції моторних можливостей і активності психіки. На основі порівняльної анатомії і фізіології тварин та даних зоопсихології й етології дає підстави стверджувати, що у філогенезі живих організмів вдосконалюються особливості будови опорно-рухового апарату і нервово-фізіологічні системи управління ним, з одного боку, а з другого – психічне відображення, що взаємопов'язане з руховою функцією. Взаємозумовленість зростання моторних можливостей і активності психіки в тварин є одним зі стратегічних напрямків їх розвитку, який має місце, починаючи від найнижчих і до найвищих форм життя.

Результати теоретичного аналізу археологічних джерел і даних палеопсихології та розкодування інформації, закладеної у матеріальних залишках психомоторної активності суб'єктів у процесі формування генетичної програми роду «Номо» дають підстави констатувати, що надбудова рівнів регуляції рухів (тім'яно-премоторний рівень предметних дій D – узгодження рухів із топологічними властивостями предметів людської культури; найвищий кортикальний рівень E – забезпечення мовлення і письма) продовжувалась у нерозривному взаємозв'язку зі зростанням психомоторної активності.

Аналіз наукових фактів, накопичених в археології, етнографії та соціальній психології, реконструкція історії первісного суспільства, дозволяють стверджувати, що розвиток психомоторних можливостей людини у філогенезі протікає в нероздільній єдності з удосконаленням знарядь праці, засобів пересування, умов відпочинку, засобів навчання тощо.

До того ж джерела цього удосконалення знаходяться вже не в змінах морфологічних якостей людини, а в засвоєнні суспільно-історичного досвіду. Накопичуються знання про психомоторику, досвід її діагностики та корекції. Водночас дозрівання рівнів побудови рухів і рухового апарату дитини в онтогенезі виступає однією з умов накопичення індивідуального психомоторного досвіду як в нормі, так і при патології.

Вихідним положенням для організації дослідження цього питання є те, що сучасний етап розвитку загальної психології характеризується баченням взаємовпливу моторики (як об'єктивного) і психіки (як суб'єктивного) в їх органічній єдності. Це означає, що протилежність між цими феноменами не є абсолютною, так як між ними зберігаються взаємопереходи, які, власне, і знищують їх «однобокість». А відтак, це спричиняє необхідність відмовитись від суто зовнішнього співставлення психічних фактів і характеристик моторики, потребує розкриття змісту їх взаємопереходів.

Методологічною основою дослідження можуть виступати: філософське вчення про сутність руху, взаємодії, відображення; вчення про діалектичний взаємозв'язок суб'єктивних та об'єктивних чинників розвитку психіки; вихідні принципи психологічної науки (детермінізму, єдності психіки і діяльності, розвитку психіки, відображення, системно-структурний принцип); положення вікової та педагогічної психології щодо провідної ролі діяльності та спілкування у розвитку особистості.

Для розв'язання поставлених проблем доцільно застосовувати загальнонаукові методи теоретичного та емпіричного дослідження, а саме: комплекс методів, що включає теоретичний аналіз філософської, психологічної, археологічної, етнографічної, біологічної та педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, а також систематизацію теоретичного матеріалу з метою загальнопсихологічної інтеграції результатів досліджень, що накопичені в інших науках та різних гілках психологічної науки (палеопсихології, зоопсихології, етнопсихології, психології праці, психології спорту, соціальної психології, психофізіології, вікової і педагогічної психології), та експериментальні дослідження.

Зокрема, дослідження взаємозв'язку між спроможністю до перебудови моторного стереотипу письма, провідним для якого є найвищий кортикальний рівень Е побудови рухів і успішністю людини в трудовій діяльності дозволило експериментально встановити пряму залежність між успішністю в оволодінні трудови-

ми навичками і можливостями здійснювати перебудову психомоторного стереотипу письма.

Пояснюється це тим, що і для праці, і для перебудови психомоторного стереотипу письма необхідна орієнтувально-пошукова активність суб'єкта, яка надає йому більшої процесуальної свободи в діяльності. А оскільки провідним у виконанні трудових дій є рівень D, а у виконанні письма провідним є рівень E, то отримані результати також доводять, що між психомоторними рівнями активності суб'єкта є функціональний взаємозв'язок і субординація.

Додамо також, що існує взаємозв'язок між спроможністю до перебудови психомоторного стереотипу письма і успішністю людини в спортивній діяльності. Отримані результати в досліджах зі спортсменами різної кваліфікації переконливо доводять, що в процесі формування й удосконалення психомоторних навичок спроможність до орієнтувально-дослідницьких рухів відіграє не менш важливу роль, ніж здатність закріплювати засвоєні дії.

Отже, у процесі спортивного тренування розвиваються здібності до пошукових спроб та відбору ефективних шляхів об'єднання рухів в дії, сенсорних синтезів, прийомів центрального регулювання, що загалом дозволяє зменшити загальну м'язову напруженість та досягти необхідних рухів у суглобах і використати реактивні й інерційні сили для вирішення смислових завдань дій.

Важливими є індивідуальні особливості психомоторних можливостей суб'єктів у виконанні дій, які у якості провідних мають різні рівні побудови рухів.

Координаційні можливості обстежуваних при виконанні психомоторних дій, провідним для яких є рівень A, досліджують за спроможністю утримувати статичну рівновагу. На рівні B для вивчення координаційних можливостей досліджують спроможність точно відтворювати ходьбу на 7 метрів без зорового контролю. Відповідно на рівні C – інформативним є стрибок на задану орієнтиром відстань; на рівні D – інформативним є маніпуляційний тест «монтаж-демонтаж»; на рівні E – інформативною є перебудова моторного стереотипу письма.

Можна констатувати, що рівні побудови рухів, які надбудовувались у філогенезі, дозволяють вирішувати нові класи психомоторних завдань, і кожен з них забезпечує певні процесуальні можливості прояву активності живих істот. Отже, самі класи смислових психомоторних завдань (наприклад, збереження пози, узгодження рухів в «схемі тіла», узгодження рухів із

зовнішнім простором, узгодження рухів із топологією предметів людської культури, забезпечення мовлення і письма) і є рівнями психомоторної структури активності людини. Водночас психомоторна активність має забезпечувати відображувальну і регуляторну функції психіки насамперед з метою збільшення спроможностей суб'єкта як в рушійних силах, так і в процесуальних можливостях.

Додамо, що координаційні можливості людини щодо керування моторними діями, для яких провідними є різні рівні побудови рухів, в одних і тих же обстежуваних, порівняно з середніми арифметичними показниками групи, різні, про що свідчать психомоторні профілі.

На основі теоретичного аналізу і спостережень за дітьми від народження до року в психології констатовано нероздільну єдність моторних, пізнавальних і емоційних виявів психіки. У діях породжується психіка, в діях зливаються чуттєві враження, що є внутрішніми та ініціюють активність, і чуттєві враження, що породжуються зовнішніми впливами. Отримавши можливість вільно рухатись, дитина завжди радіє їй, а умови, що сковують, викликають негативні емоції.

Всі психомоторні новоутворення дитини можуть розглядатися як нові ступені процесуальних можливостей, якими оволодіває дитина на основі природно-фізичних умов дозрівання рівнів побудови рухів, соціально-історичних умов розвитку і власних інтенцій.

На основі теоретичного аналізу та емпіричних даних в психології констатовано, що розвиток психіки дитини визначається фактами, серед яких одне з провідних місць посідає спроможність до рухової активності. Оволодіння новими психомоторними можливостями відбувається в спільній діяльності малюка з дорослими, з одного боку, а з другого – надає йому більшої самостійності, яку він намагається всіляко відстоювати. І без спільної діяльності, і без самостійності малюка розвиток психомоторики неможливий, тобто необхідне їх оптимальне поєднання.

Наукові факти доводять, що найбільші можливості для удосконалення психомоторних функцій спостерігаються в учнів молодших класів. Головним показником здатності керування власними діями можна вважати спроможність розрізняти мінімальні зміни кінематичних і динамічних характеристик рухів на основі орієнтувально-пошукової активності. Ця здібність одночасно є і умовою реалізації рухової функції людини. Діти, обдаровані в психомоторному плані, здатні швидко вдосконалювати свої

можливості диференціювати параметри власних дій, легко формувати нові навички і перебудувати їх.

Отже, в онтогенезі постійно зростає кількість засвоєних дій на кожному з рівнів психомоторної активності, що знову ж таки збільшує процесуальні можливості діяльності дитини. Водночас для реалізації активності самостійність суб'єкта не може бути безмежною як в організмичній чи соціальній детермінації, так і у власних інтенціях психіки. Більше того, необмежена самостійність знищує саму активність. Власне, остання втрачає в своєму змісті за таких умов протиріччя між внутрішніми і зовнішніми спонуками. Натомість самостійність набуває форми цільового детермінізму для активності дитини, коли вона створює умови, якими особистість здатна оволодіти і скористатися для гармонійного розкриття своїх можливостей.

Загально визнано, що типовими ознаками обтяжених інтелектуальними вадами учнів є вади рухів, зниження психомоторної активності і насамперед це стосується спроможності до перебудови психомоторного стереотипу.

Пошкодження моторних відділів ЦНС при ДЦП також характеризуються патологією відчуттів рухів, яка порушує хід розвитку практично всіх нервово-психічних функцій. Моторні розлади супроводжуються затримками і змінами емоційно-вольового, мовленнєвого та інтелектуального розвитку. Змінюється послідовність психофізичного дозрівання, затримується розвиток наочно-дійового мислення, утруднюється просторово-часовий аналіз і синтез, а також аналіз і синтез наочної інформації про кількісні зв'язки предметного світу. Перераховані факти патології психомоторики дітей, хворих на ДЦП, безперечно, зменшують їх інтенційну та процесуальну активність. Проте, вони тільки утруднюють психомоторну активність дитини, а не спростовують принцип саморозгортання активності суб'єкта і самотворення індивідуально-психологічної складової особистісної активності в структурі рівнів побудови рухів.

Висновки

1. Зростання моторних можливостей і активності психіки у філо- та онтогенезі відбувається шляхом утворення нових психомоторних спроможностей суб'єктів активності на основі рівнів побудови рухів.

2. Ієрархія рівнів побудови рухів бере участь у функціонуванні психомоторики і психіки як орієнтувально-дослідницької діяльності, зростання спроможності до якої у філо- та онтогенезі є показником збільшення активності психіки.

3. Рівні побудови рухів і орієнтувально-дослідницької діяльності беруть участь у функціональних органах, що забезпечують реалізацію рухової функції людини, її психомоторної активності і в яких відбувається об'єктивація психіки за умов нормативного і ненормативного розвитку.

Список використаних джерел

1. Бернштейн Н. А. О построении движений / Н. А. Бернштейн. – М. : Медгиз, 1947. – 255 с.
2. Бернштейн Н. А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности / Н. А. Бернштейн. – М. : Медицина, 1966. – 349 с.
3. Давыдов В. В. Принцип развития в психологии / В. В. Давыдов, В. П. Зинченко // Вопросы философии. – 1980. – № 12. – С. 47-60.
4. Клименко В. В. Механізми психомоторики людини / В. В. Клименко. – К. : КМІУВ імені Бориса Грінченка, 1997. – 192 с.
5. Клименко В. В. Психофізіологічні механізми праксису людини : монографія / В. В. Клименко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 640 с.
6. Крупнов А. И. Психологические проблемы исследования активности человека / А. И. Крупнов // Вопросы психологии. – 1984. – № 3. – С. 25-33.
7. Лазуренко С. І. Розвиток психомоторних якостей студентів технічних ВНЗ : [монографія] / С. І. Лазуренко. – К. : ДП Інформаційно-аналітичне агентство, 2010. – 195 с.
8. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – М. : Издательство АПН РСФСР, 1959. – 573 с.
9. Малхазов О. Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю: монографія / О.Р. Малхазов. – К.: Євролінія, 2002. – 320 с.
10. Озеров В. П. Психомоторные способности человека / В. П. Озеров. – Дубно : Феникс + , 2002. – 320 с.
11. Осницкий А. К. Проблемы исследования субъектной активности / А. К. Осницкий // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 5-19
12. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1973. – 424 с.
13. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении / В. А. Татенко. – К. : Просвіта, 1996. – 287 с.

14. Хайкин В. Л. Активность (характеристики и развитие) / В. Л. Хайкин. – М. : Моск. психол.-соц. ин-тут; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2000. – 448 с.
15. Шинкарюк А. І. Психомоторно-рівнева структура активності та свободи суб'єкта / А. І. Шинкарюк. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2005. – 448 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Bernshtejn N. A. O postroenii dvizhenij / N. A. Bernshtejn. – М. : Medgiz, 1947. – 255 s.
2. Bernshtejn N. A. Oчерки по физиологии движений и физиологии активности / N. A. Bernshtejn. – М. : Medicina, 1966. – 349 s.
3. Davydov V. V. Princip razvitija v psihologii / V. V. Davydov, V. P. Zinchenko // Voprosy filosofii. – 1980. – № 12. – S. 47-60.
4. Klimenko V. V. Mehanizmi psihomotoriki ljudini / V. V. Klimenko. – К. : KMIUV imeni Borisa Grinchenka, 1997. – 192 s.
5. Klimenko V. V. Psihofiziologichni mehanizmi praksisu ljudini : monografija / V. V. Klimenko. – К. : Vidavnichij dim «Slovo», 2013. – 640 s.
6. Krupnov A. I. Psihologicheskie problemy issledovanija aktivnosti cheloveka / A. I. Krupnov // Voprosy psihologii. – 1984. – № 3. – S. 25-33.
7. Lazurenko S. I. Rozvitok psihomotornih jakostej studentiv tehnicnih VNZ : [monografija] / S. I. Lazurenko. – К. : DP Informacijno-analitichne agentstvo, 2010. – 195 s.
8. Leont'ev A. N. Problemy razvitija psihiki / A. N. Leontev. – М. : Izdatel'stvo APN RSFSR, 1959. – 573 s.
9. Malhazov O. R. Psihologija ta psihofiziologija upravlinnja ruhovoju dijal'nistju: monografija / O.R. Malhazov. – К.: Євролінія, 2002. – 320 s.
10. Ozerov V. P. Psihomotornye sposobnosti cheloveka / V. P. Ozerov. – Dubno : Feniks + , 2002. – 320 s.
11. Osnickij A. K. Problemy issledovanija sub#ektnoj aktivnosti / A. K. Osnickij // Voprosy psihologii. – 1996. – № 1. – S. 5-19
12. Rubinshtejn S. L. Problemy obshej psihologii / S. L. Rubinshtejn. – М. : Pedagogika, 1973. – 424 s.
13. Tatenko V. A. Psihologija v sub#ektnom izmerenii / V. A. Tatenko. – К. : Prosvita, 1996. – 287 s.
14. Hajkin V. L. Aktivnost' (harakteristiki i razvitie) / V. L. Hajkin. – М. : Mosk. pshol.-soc. in-tut; Voronezh : Izd-vo NPO «MODJeK», 2000. – 448 s.

15. Shinkarjuk A. I. Psihomotorno-rivneva struktura aktivnosti ta svobodi sub'ekta / A. I. Shinkarjuk. – Kam'janec'-Podil's'kij : Oijum, 2005. – 448 s.

A.I. Shynkariuk. Theoretical and methodological basis of understanding the psychomotor activity of the subject. In the article it is stated that the general quality of material – the movement and image are implemented in collaboration, and their development was resulted into the conditions for the mental reflection. We emphasized that universality of movements of the animate body should be the basis for a psychological study of the nature of mind and the mental activity is the highest manifestation, which in its development as a form of self-reflection replaces the biological form.

Motility is connection between the material and ideal, objective world and the subjective mind, neuro-physiological and mental. The analysis of the mutual evolution of motor activity and mental capacity in phylo-, onto- and pathogenesis of the subject are both theoretical and methodological basis for understanding human psychomotor activity. We proposed theoretical and experimental approaches to the problem of interference of motility and psyche at a structural level building movements. That was proved the inseparable unity of motor, cognitive and emotional manifestations of the psyche of the child. We proved that the psyche is generated in actions or by actions, in the actions merge sensory impressions that are internal, and initiate activity, and sensory impressions that are generated by external influences.

The main indicator of the ability to control our own actions is the ability to distinguish, differentiate minimal changes in kinematic and dynamic characteristics of movements based on searching activity. Under the conditions of non-normative development there have been shown that the intentional and procedural activity of the subject has been reduced. However, non-normative development only complicates human psychomotor activity in the structure of movements' building levels, and does not refute the principle of self-development and self-creation.

Key words: activity, psychomotor, levels of movements' building, reflection, psyche, the subject.

Отримано: 11.07.2014 р.